

Куцевол Ольга,

доктор педагогічних наук, професор,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

**МЕТОДОЛОГІЯ МІФОЛОГІЗМУ В УМІЛОМУ ЗАСТОСУВАННІ ДЛЯ
АНАЛІЗУ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
20–50-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ:**

Рецензія на монографію О. В. Слоновьовської “Ефект амальгами: (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х років ХХ ст.)” (Івано-Франківськ : Місто НВ, 2016. – 584 с.).

Актуальність монографічного дослідження Ольги Слоновьовської безсумнівна, вона полягає в назрілій потребі аналізу літератури української діаспори I половини ХХ ст. інструментарієм архетипної критики як оптимальної методології аналізу художніх текстів, створених митцями, які в процесі їх написання у цілому чи епізодично були наділені міфологічним мисленням.

Книзі “Ефект амальгами: (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х років ХХ ст.)” характерна наукова новизна. Це, по суті, перша в українському літературознавстві спроба системно проаналізувати досягнення митців української діаспори I половини ХХ ст. з позицій архетипної критики у їхньому намаганні витворити консолідуючий національний міф.

Рецензована монографія Ольги Слоновьовської має досить значний обсяг і складається з п'яти важливих розділів: “Методологія міфологізму як апарат аналізу творів красного письменства української діаспори”, “Природа геніального як запорука міфопоетичного мислення: “В його акордах чути кроки Бога””, “Духовне і плотське в трактуванні національного міфу”, “Україна в контексті національного міфу” та “Українська держава майбутнього”. Унікально вдала структура змісту наукової книги засвідчує, що авторка високо компетентна в аналізі об'єкту дослідження й здатна робити серйозні відкриття.

Наукова розвідка О. Слоновьовської базується на солідній основі наукових надбань зарубіжних та українських філософів, психологів, етнографів, антропологів, літературознавців і фольклористів. Уражає бібліографія використаних джерел, яка складається майже з тисячі (!), а точніше, 994 позицій, а іменний покажчик монографії налічує майже тисячу персоналій.

Робота відзначається новаторським підходом до предмета дослідження й скрупульозним аналізом художніх текстів Івана Багряного, Василя Барки, Уласа Самчука, Тодося Осьмачки, Євгена Маланюка, Олега Ольжича та багатьох інших письменників українського зарубіжжя I половини ХХ ст.

Дослідниця переконливо доводить, що саме методологія архетипної критики оптимально підходить для аналізу творів митців, які феноменально володіли міфологічним мисленням й у своїй творчості здійснювали авторські інтерпретації та перетрансформації загальновідомих міфів, удаю використовували міфеми, міфологеми, міфологічні алюзії та колізії, візії, сни, осяяння, міфологічні голограми, концепти, домени, а також фрейми, патерни й компоненти рефреймінгу.

Під час літературознавчого аналізу було доречно використано описовий, порівняльно-типологічний, системно-функціональний, лінгвісти-лістичний і герметичний методи дослідження, але в основному й повсякчасно – метод архетипної критики, який належно мірою зреалізований практичним застосуванням відповідного інструментарію саме методології міфологізму.

Основним питанням, усебічно висвітленим у монографії О. Слоновьовської, стала проблема креативної реалізації консолідуючого вітаїстичного міфу України в літературних текстах митців української діаспори, а предметом дослідження – сукупно витворений у першій половині ХХ ст. провідними українськими письменниками-емігрантами консолідуючий міф України. Осмислення віртуальної (в умовах реальної бездержавності України в складі СРСР) Української держави як держави метафізичної, задуманої Богом, а отже, здатної реалізуватися на її відведених теренах як на Землі Обітованій, призвело до того, що художня правда, яка митцями постійно черпалася з колективного підсвідомого нації, ставала код-програмою, вітаїстичним міфом майбутньої України.

Особливе місце в монографії відведено інтерпретації проблемі генія, адже тільки найвищий ступінь таланту дає можливість робити неймовірні прозирання й передбачення, пов'язані з категоріями місця, часу й допустимості, а отже, і кодувати націю на неухильне виконання Божого імперативу. О. Слоновьовська переконливо доводить, що “література володіє всіма ознаками метафізичної субстанції, а тому час у художньому творі протікає суттєво відмінно від особистісного, біологічного й суспільного часу... Врешті, у літературознавстві йдеться не про умовності відтворення лінійного часу в романі чи вірші, а про художній час, який диференціюється в тій самій множинності, що й реальний, лише з однією суттєвою відмінністю: митець свідомо або підсвідомо фіксує як параметри буття тут-і-тепер у метафізичній системі координат свого літературного твору”.

Наприклад, у романі-вертепі Івана Багряного “Розгром” минуле й майбутнє створюють концепт стиснутого теперішнього часу. Підтекст у такому випадку відіграє особливу роль, бо виявляється своєрідною часовою скобою, вмістилищем метафізичних “виносок”, які читачі-реципієнти надалі розкодовуватимуть у залежності від власного

інтелекту, своєї доби народження й існування, соціальних подій, національних пріоритетів. Доступ до Небесного Архіву (“ноосфери”, за В. Вернадським) як метафізичного сховища, у якому зберігається повна інформація про все від появи людської цивілізації до її зникнення з лиця Землі, у момент творчого натхнення транслюється за принципом сну наяву, тому художній текст, за П. Флоренським, – зматеріалізоване сновидіння.

О. Слоновьська висловлює міркування, що адресанти-реципієнти художніх текстів завжди передбачені Силами Провидіння як потенційні співавтори книги того митця, що її написав, на відстані. З цієї причини геніальні твори стають зрозумілими й затребуваними навіть після того, як від часу їх написання мине щонайменше півстоліття, і здатні повноцінно жити не в “малому часі” їх виходу у світ, а у “великому часі” (М. Бахтін) остаточного визнання. Мистецтво в житті митців, художня література в долі письменників і їхні родинні та соціальні сфери – цілком автономні явища. Характер, вчинки, погляди творців можуть не відповідати ідеям, які ці ж самі люди пропагують своїми творіннями. Водночас автор може відмовитися від уже викоханого у своїй уяві образу чи й цілого твору, якщо інтуїтивно відчуває, що метафізичні підказки йому транслюються Злими Силами, а його твір здатний змінити долю націй або й усього людства на гірше. Численні випадки спалення рукописів – не прикра випадковість і не ознака нервових зривів авторів, а оптимальне рішення, підказане підсвідомістю митця, його ангелом-охоронцем, скеруванням Святого Духа (Силами Провидіння).

О. Слоновьська переконливо доводить, що в літературних творах міфологічного штибу завжди проглядаються Домен Національної Держави, у який входить Домен Чільної Нації зі своїми складниками: Доменом Національної Мови, Доменом Національної Моралі, Доменом Національної Культури, Доменом Національного Мистецтва, Доменом Національної Освіти й Педагогіки, Доменом Збройних Сил і т. д. Якщо ж національної держави не існує, то й нема її основного домену, але основні функції цієї метафізичної споруди перебирає на себе Домен Нації. Тільки за умови, що ворогові вдасться зруйнувати всі найважливіші складники й цього домену, окремо взятий народ остаточно припинить своє існування. Саме про це йдеться в розмові героїв роману Івана Багряного “Огненне коло”, хоча жодного разу слово “домен” і не звучить.

Приймаємо концептуальну ідею О. Слоновьської, що консолідуючий національний міф України, витворений українськими письменниками-емігрантами у ХХ столітті, суттєво енергетично й вітаїстично підживив структуру міфу України Т. Шевченка, злився з його код-програмою для українського народу й наблизив момент народження нової Української держави в 1990-х роках. У монографії О. Слоновьської

переконливо увиразнюється й на прикладах підтверджується думка О. Пахльовської, що діаспорні українські науковці й митці феноменально володіли не тільки тим, чого бракувало материковим патріотам (“консолідованою, едиційною, інституційною й фінансовою основою своєї наукової та культурної діяльності”), а – найголовніше й найважливіше! – “зуміли бути медіумом між Україною й світом у найстрашніші часи”. Літературний міф письменників української діаспори увиразнював майбутнє рідного народу не як одну з багатьох імовірностей / можливостей, а як найоптимальніший вибір і єдино правильний висхідний шлях до національної єдності, проголошення й розбудови соборної України.

Упевнені, що рецензована монографія буде цікава широкому колу адресатів – літературознавцям, викладачам вишів, аспірантам, магістрантам і студентам гуманітарних факультетів ВНЗ.

Переконані, що завдяки міфологічному ракурсу дослідження літературних текстів української діаспори в монографії Ольги Слоньовської “Ефект амальгами: (Міф України в літературі української діаспори 20–50-х років ХХ ст.)” зроблено значний науковий поступ уперед, досягнуто найвищих європейських рівнів літературознавчих оцінок та висновків. Ця наукова книга здатна стати гордістю сучасного українського літературознавства.